

Dov reakta hoksesse jñh sájhtose

Bñhkedimmie voeresidie

Din rätt till vård och omsorg
En vägvisare för äldre
översättning till sydsamiska

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2017-10-12

Publicerad www.socialstyrelsen.se, oktober 2017
Foto: Marcus Lundstedt, Scandinav Bildbyrå

Sisvege

Gie mahta viehkiem åadtjodh?	4
Magkerh viehkiem mahta åadtjodh?	7
Giem gaskesadtedh?	14
Skïemtjijevaarjelimmie jïh nuepie jiehtedh maam mielih	17
Man jïjnjh maaksa?.....	22
Jis ih Leah madtjeles	25
Baakoelæstoe.....	29
Naaken vihkeles laakh	31
Telefovne & lienghkh	33

Gie maakta viehkiem åadtjodh?

Dov daerpiesvoeten mietie nænnoste

Healsole- jñh skiemtjehokse jñh sosijaaledienesjen voeresehokse lea biekieh sveerjen jealamadtjeste. Njoelkedassh mietie nænnoste mah edtjeh dan privaate-almetjen daerpiesvoetem hokseste jñh sãjhtoste jarngeese biejedh. Healsole- jñh skiemtjehokselaake jeakta gaajhkh almetjh edtjeh seamma vyörtogs hoksem åadtjodh. Dñhte gie stööremes daerpiesvoetem skiemtjehokseste åtna edtja voestesmearan dam åadtjodh. Sosijaaledienesjelaake datnem reaktam vadtã hiejemedienesjem, sijiem voeresårromesijjesne (laake gohtje dam sjere årromesijje) jallh jeatja viehkiem jñh darjoem åadtjoeh mejtie datne maaktã daarpesjidh jñh mejtie ih maehtieh jeatja vuekine åadtjodh.

Gie maakta sãjhtoem jñh viehkiem åadtjodh?

Gaajhkh gieh mielieh dah sãjhtoem jñh hoksem daarpesjeh reaktam utnieh sosijaaledienesjelaaken mietie dam syökedh. Jis sijnth goerehtidh jis dov lea reakta hiejemedienesjem jallh jeatjah viehkiem åadtjodh dle tjoerh dan bijre syökedh tjelnten sosijaaledienesjen luvnie. Tjielte tjuaara gaajhkh syökemh giehtjedidh. Viehkiegietedallije prãvhka dov ieriem gietedidh. Jis datne leah nyöjhkeme viehkiem åadtjoeh dle maaktã dam dopmestovlese laejhtedh (lohkh vielie guktie viehkiem syökedh b. 18)

Såemies tjeltine dñhte voeres maakta ekonomijen däärjegem åadtjodh gosse sãjhtoem lihkesadtjeste åådtje. Dam daamhtã gohtje hiejemehoksedäärjege.

Gosse datne edtjh viehkiegietedallijem gaavnedidh jñh ih maehtieh svienske gielem soptsestidh, jallh jis væhtagielem nuhtjh dle maaktã kriebpesjidh toelhkem åadtjodh.

Såemies dajvine Sveerjesne, gohtjesuvvieh reeremedajvh, dejtie nasjonelle unnebelãhkoegielide saemien, sævmien jñh meãnkieli, sjere vaarjelimmien utnieh. Jis datne saemien gielem, sævmien gielem jallh meãnkielin gielem soptsesth jñh leah reeremedajvesne årroeminie dle reaktam åtnãh åajvaladtjide njaalmeldh jñh tjaaleldh gaskesadtedh dov gielem. Aaj reeremedajvi ålkolen edtja maehtedh dov gielem nuhtjedh jis dah åajvaladtjh barkijh utnieh mah dejtie gielem maehtieh.

Reakta viehkiem áadtjodh

4 kap. 1 § sosijaaledienesjelaakesne tjáádtje: ”Dihthe guhte ij jýtse maehtieh altese daerpiesvoetide stuvrehtidh jallh dejtie jeatja vuekine stuvrehtidh reaktam átna dárjegem áadtjodh sosijaaledienesjistie sov jealamasse (jealamassedárjege) jìh altese jieledetsiehkide.”

Jýtjevyljehke lea várarome

Lihkesadtj jallh barkijh maehtieh bæjhkoehtidh datne viehkiem daarpesjh. Dellie tjielte edtja dagkeres ávtes-giehtjedimmien darjodh. Dihthe sæjhtha jiehtedh tjielte datnem gaskesadta gihtjie jis datne viehkiem síjhth. Dov lea iktesth reaktam dam njojkedh.

Bievnesht dov bíjre sekretessen nuelelen vaarjelamme

Bievnesht dov privaate tsiehkíej bíjre lea sjeavodhvoetediedtem jìh sekretessen nuelelen vaarjelamme. Dejtie mejtie gíetedallije váálese tjaala gosse dárjegesyökemem jìh tjírrehtimmiem gíetede dejstie viehkiedarjoeimístie mejtie datnem faaledamme leah vaarjelamme. Dihthe sæjhtha jiehtedh ij naaken áadtjoeht dejtie lohkedh jallh vaeltedh jis eah luhpiem utnieh jìh jis ih datne dam jááhkesjamme. Datne jis reaktam átnah dam lohkedh jìh tjaatsegh jieniedehtedh.

Ovmessie aktöörh mohte seamma njoelkedassh

Ajve tjielte luhpiem átna dárjegem bíjre gíetedidh jìh nænnoestidh. Mohte jeenjesh áadtjoeht dejtie díenesjidie faalehtidh mej bíjre tjielte nænnoste. Aajne-síelth, kooperatíjvh jìh stiftelserh áadtjoeht sájhtoem faalehtidh tjíelten stillemen mietie. Laantedigkie jìh tjielte áejviediedtem utnieh healsoe- jìh skíemtjehoksese. Jeatjah maehtieh aaj healsoe- jìh skíemtjehoksem faalehtidh, mij gaskem aajne-síelth, kooperatíjv jìh stiftelserh. Saaht gie dam dam faalehte seamma njoelkedassh leah sekretessen, sjeavodhvoetediedtem jìh vaaksjemen bíjre.

Baahkoebihkedimmieh

Viehkje – Viehkje sosijaalelaaken mietie, mij mesnie hieje medienesje, sijje voeresehiejesne, biejjedarjome.

Sosijaaledienesje – nomme disse tjaa nghkenamme sosijaale darjoemie die mejtie tjielth tjuerieh faalehtidh, mij mesnie voeresehokse, daargeje geeruvevierhtienughtijidie, daargeje jih sajh toe almetjidie gieh funksjovneheaptoes jih indivijde jih fuelhkiesujhteme. Daate darjome lea mij mesnie sosijaaledienesjelaaken (SoL) nuelesne vaaksjome jih tjielth aejviediedtem utnieh.

Healsoe- jih skiemtjehokse – Tjielti jih laantedigkiej healsoe jih skiemtjehoksediedte lea healsoe – jih skiemtjehokselaaken nuelesne (HSL) vaaksjome. Tjielth jih laantedigkieh diedtem utnieh vaaksjodh guktie healsoe- jih skiemtjehokse kriebpesjidie illie mej lea buerie hoksen bijre. Dah edtjeh aaj rehabiliteeringem, habiliteeringem, jih viehkiedalhketjem voeres almetjidie jih funksjovneheaptoes almetjidie faalehtidh, jih aaj ovhealsoen vuestie barkedh. Skiemtjijereaktalaake, mij faamose jahtaji jaepien 2015, skiemtjiej nuepide naennoste bievnesh aadtjodh jih byjjes oorneme voestesskiemtjehoksem veeljedh.

Magkerh viehkiem maahta åadtjodh?

Dov daerpiesvoete viehkeste dïhte mij nænnoste magkeres viehkiem maahtah åadtjodh. Dov lea reakta syökedh maam sijhth, eevre jalhts dam maam datne sijhth syökedh ij tjåadtjoeh dejnie dov tjïelten vihtesjimmesne. Jis sijhth laejhtedh maahtah dam darjodh jïh dopmestovlh Leah dah mah minngemosth nænnoste magkeres viehkiem maahtah åadtjodh (lohkh vielie guktie viehkiem syökedh b. 19). Dov lea reaktam dam viehkiem åadtjodh guktie maahtah buerie jieledetsiehkïeh dov hïejmesne utnedh jallh jeatja vuekine jïjtjeraarehke jielemen jieledh. Laake jeahta tjïelte edtja viehkïefaalenassem ”soejkesjidh jïh tjïrrehtidh dennie privaate-almetjinie”. Sæjhta jiehtedh dov lea reakta dov vyljehkem åvtese biejedh jïh soptsestidh guktie sijhth utnedh jïh dah edtjïeh datnem goltelidh. Hïejmedienesje maahta datnem fierhten beajjetje barkoejgumie viehkïehtidh. Jis viehkiem daarpesjh dejnie hïejmedarjomigumie jïh dov jïjtse sujhteminie dle maahta hïejmedienesjem syökedh. Hïejmedienesje maahta dovne dov hïejmesne jïh voeresegåetesne åadtjodh. Hïejmedienesjen laavenjassh maahta årrodh sjeakodh, åesiestidh jïh jeatja barkoeh hïejmesne darjodh. Hïejmedienesjen barkïjh maehtïeh aaj datnem olkese dåerïedidh jallh sosijaale darjoemïdie. Dah maehtïeh datnem viehkïehtidh ovmessïe sujhtemi bïjre, vuesïehtimmïen viehkïe onnegåetesne jïh viehkïe byöpmedïd. Hïejmedienesje iehkeds- jïh jïjïebarkïjh åtna guktie datne maahta sâjhtøem jïh viehkiem abpe dygnem åadtjodh.

Jearsoes damtedh jearsoesvoetelaarmine

Jearsoevoetelaarmine datne maahta barkïjh abpe dygnem jaksedh, dïhte maam akth mij maahta jearsoes damtedh dovne dutnjan jïh dov fualhkan. Jearsoesvoetelaarme dov årromesïjjesne gååvnese jïh lea telefovnesse gorreldïhkïe. Jis dov lea jearsoesvoetelaarme dle vihkeles datne larmejarngese bïeljelh jis telefonoperatøørem molse jallh gamtebaantetelefonïjese molse.

Voeres årromesæjjan juhtedh (sjïere årromesïjïe)

Jis dov lea stuerebe daerpiesvoete hokseste jïh sâjhtøste maahtah syökedh voeresårromesæjjan juhtedh, mij gohtje sjïere årromesïjïe, jïh so-sijaaledïenesjelaakesne tjåådtje.

Voeresårromesïjjesne maahta aaj viehkiem aarkebiejjïne hïejmedienesjïstïe åadtjodh jïh daamhtah skïemtjesåjhtere desnie gååvnese jïh jeatjah hoksebarkïjh abpe dygnem. Gellïe voeresårromesïjïne skïemtjesåjhtere gie

sujhtemediedtem átna jñh aaj sjïere dâakteregaskesem dejtie årroejidië, mohte datne reaktam átnah dov jñjtse dâakterem vielie utnedh jis dam sñjth.

Dov voeresårromesijjïe lea dov hñejme jñh dah barkijh edtjïeh dov privaate jielemem krööhkedh. Daesnie datne nænnoste gosse naakene edtja guessine bâetedh.

Voeresårromesijjïe jallh sjïere årromesijjïe maahta aaj gohtjesovvedh dâehkieårromesijjïe, skïemtjeårromesijjïe jallh hokse- jñh sujhtemeårromesijjïe. Gellie tjïelth gaajhkide dejtie årromesijjïde tjåenghkies nommine gohtjoeh mij voeresårromesijjïe. Saaht guktie dejtie årromesijjïde gohtje dñhte edtja årrodh dov daerpiesvoetese jearsoesvoeteste, ektievoeteste jñh jñjtjeraarehkistie sjïehtesjamme.

Ovmessie årromesijjïeh

Sjïere årromesijjïe voeresidië (voeresårromesijjïe) = Viehkie sosijaaledïenesjelaaken mietie

Jearsoesårromesijjïe = årromesijjïe sñejhme årromesijjïne mejtie vaenie nuepïeh viehkiem åadtjodh barkijjistie

Seniorårromesijjesne, 55+ årromesijjesne = årromesijjïe sñejhme sijjïne mij lea voeres almetjidië

Tjirkeme paarride edtjïeh åadtjodh ektesne jieledh

Voeres paarre mah guhkiem ektesne jieleme edtjïeh nuepïem utnedh seamma årromesijjesne jieledh jalhts akte bielie jïenebh hoksem jñh sñjhtoem daarpesje. Dñhte sæjhta jiehtedh tjirkedh dah gñeh sijhtïeh ektesne jieledh edtjïeh mahtedh buerie jieledetsïehkiem jñh jearsoesvoetem utnedh. Dñhte gie sñjjiem åådtje voeres årromesijjesne reaktam átna sov paarrebieline årrodh. Daate gohtje paarreårrometjirkeme. Dah paarrh tjuerïeh joe ektesne jieleme guhkies tñjjem, jallh jis akte bielie joe voeresårromesijjesne årroeminie, dah paarrh tjuerïeh aerebe ektesne årrome guhkies tñjjem.

Ajve dñhte gie voeresårromesijjïem daarpesje edtja syökïje årromesæjjan tjåadtjodh, jalhts sæjhta sov paarrebielie edtja satnine juhtedh.

Aaj jis gåabpatjahkh paarrebielïeh leah voeres årromesijjïem læviehtamme dah reaktam utnieh ektesne jieledh. Dñhte jis dah dam sijhtïeh.

Dov lea reaktam viehkiem syökedh

Tjïelten viehkiegïetedallïe maahta bëvnedidh magkerh viehkieh gååvnesïeh desnie gusnie datne leah årroeminie. Datne maahta iktesth dam viehkiem syökedh mejtie tuhtjh daerpïes lea. 4 kap. 1 § sosijaaledïenesjelaakesne (SoL) jeahta reaktam átna viehkiem syökedh saah maam dej tjïeltenjoelkedassine tjåådtje.

Dáarjege dáehkide mej leah sjïere daerpiesvoeth

Tjielten viehkie voeresidie maahta dáehkide árrodh mej leah sjïere daerpiesvoeth. Dáehkieárromesijjiej ulmie leah dah árrojh edtjeh mahtedh jearsoesvoetem damtedh jïh dan gaavhtan ektievoete jïh ektiedimmie jarngesne tjáádtje.

Biejjedarjomh almetjidie mah demenseskïemtjelassem utnieh daamhtah dagkeres darjomh mah edtjeh dej almetji jieledetsiehkïeh nænnoestidh. Maahta vuesiehtimmien musihke jïh laavlome, sáafoebarkoem jallh soptses-timmieh árrodh. Vihkeles aaj áadtjodh almetjigujmie ektine árrodh mah leah seamma tsiehkien sisnie. Jeatjah biejjiedarjomh mahtieh fysihkeles darjomh árrodh mij mesnie saavreme jallh rehabiliteeringe jïh eeremes dejtie almetjïdie gieh vuesiehtimmien strokeskïemtjes jallh juelkiem tsööpkeme.

Voereshokse barkijigujmie gieh unnebelâhkoegïelem soptsestieh

Sveerjen nasjonelle unnebelâhkoeh leah judarh, romerh, saemïeh, sveerjensáevmïeh jïh tornedaelingh. Dah nasjonelle unnebelâhkoegïelh lea jïddishe, romani chibe, saemïen giele, sáevmïen giele jïh meänkieli. Nasjonelle unnebelâhkoeh leah sjïere reaktah giele bijre. Dah reaktah leah laakesne nasjonelle unnebelâhkoeh jïh unnebelâhkoegïeli bijre (2009:724) tjaalasovveme. Laaken ulmie leah dejtie unnebelâhkoegïelide vaarjelidh jïh dah unnebelâhkoeh edtjeh mahtedh sijjen kultuvrem gorredidh jïh evtiedidh. Tjielth jïh áajvaladtjh diëdtem utnieh laaken jïh reaktaj bijre bievnedidh.

Sáemïes dajvine, reeremedajvh, saemïen, sáevmïen jïh meänkieli sjïere vaarjelimmiem utnieh. Jis datne saemïen, sáevmïen jallh meänkieli soptsesteh jïh leah reeremedajvesne árröeminie dov lea reakta áajvaladtjh gaskesadtedh dov gielesne dovne tjaaleldh jïh njaalmeldh. Aaj reeremedajvi álkoelisnie edtjeh mahtedh dov gielem nuhtjedh jis áajvaladtje barkijh utnieh gieh mahtieh dam gielem soptsestidh.

Laake jeahta datne reaktam átna abpe jallh biehkïe dov voereshokseste barkijïstie áadtjodh gieh mahtieh saemïen, sáevmïen jallh meänkieli soptsestidh. Aaj datne gie tjïeltesne árröeminie mij reeremedajven álkoelisnie reaktam átnah voereshoksem dov gielesne áadtjodh jis barkijh gáavnesh mah mahtieh dam soptsestidh. Datne maahta vuejnedh mah tjïeltide reeremedajvi sisnjelen webbesæjrosne minoritet.se maam saemïedigkie eevtjie.

Gaskesadth dov tjïeltem jis sjïhth vielie daejredh guktie voereshoksem dov gielesne áadtjodh.

Ij leah dov giele sveerjen giele jallh naaken dejstie unnebelâhkoegïelijste? Sáemïes tjïeltine maahta voereshoksem gáavneshidh gusnie barkijh gieh mahtieh dov gielem soptsestidh. Gïhtjeh aktem viehkiegïetedallijem dan bijre!

Jeatjah gielide toelhkedh

Gosse sosijaaledienesje edtja datnem individuelle bievnedh dle barkijh edtjeh dov kulturelle jñh gieledh maadtoem krööhkedh. Destie bääta barkijh edtjeh toelhkem nuhtjedh, jis daerpies, gosse edtjeh datnem bievnedh.

Saaht jalhts ij naaken datnem gihtjh dan bijre, datne maahta toelhkem kräebpesjidh jis dam daarpesjh. Dellie edtjh tjieltem bieljelidh mij diedtem ätna toelhkide. Saaht jis dov lea lihkesadtje gie maahta toelhkestidh, buerebe jis datne officielle toelhkem nuhtjh maam tjielte öörnne.

Maahta kulturelle joekehtimmieh jñh ovmessie vyörtegevoeth gäävnesidh almetji gaskemsh gieh joekehts laantijste jñh dan gaavhtan maahta buerie årroth toelhkem utnedh mij bæjngoelistie vuajna.

Vyörtegsvoete dov reakta lea

Jaepien 2011 tsienngelen asken 1 biejjien raajeste sosijaaledienesje vierhtiedimmievåarome ätna mij voeresalmetji hoksen bijre. Vierhtiedimmievåarome sæjhta jiehtedh dah etihkeles vierhtieh jñh normh mah edtjeh väärome årroth barkose voereshoksesne. Datne edtjh vyörtegs viehkiem jñh däärjegem åadtjodh jñh damtedh datne dejnie jearsoes. Gosse lea nuepie datne edtjh mahtedh jñjtse veeljedh gäässie jñh guktie datne däärjegem, viehkiem jñh hoksem åadtjoeh.

Jienebh jeenjebe tjielth leah aalkeme voenges vyörtegsvoetetjirkemidie nuhtjedh. Dah tjirkemh mahtieh joekehts vääjnedh ovmessie tjeltine mohte seamma ulmie utnieh: Vyörtegsvoetetjirkeme edtjeh dutnjan tjielkestidh guktie voereshokse datnem krööhkie jñh vaarjelidh dov privaatejielemem jñh kråahpeintegriteetem, reaktam jñjtje eajhnadovvedh, dov ektievoetem jñh jenebh.

Dov tjielten vyörtegsvoetetjirkeme maahtah ussjedidh luhpiedimmie dutnjan lea. Vyörtegsvoetetjirkeme edtja jenebe luhpiedidh enn maam laake jeahta jallh jenebe enn maam lea datnem aerebe laeviehtamme. Jis voereshokse ij dæredh dam maam luhpiedamme dle maahta dam laejhtedh. Bieljelh dov tjieltem jis sñjth vielie daejredh dan voenges vyörtegsvoetetjirkemen bijre. Giehtjh ij leah tjielte tjibrenassh jñjtsh vyörtegsvoetetjirkemh utnedh, bene jeenjemes leah dagkarinie öörneminie.

Tjielte diedtem ätna lihkesadtjide däärjedidh.

Tjielte tjuara lihkesadtjide däärjedidh. Hiejmedienesje daamhtah buerie viehkie dutnjan gie lihkesadtjem hiejmesne håksa. Jis lihkesadtjem hoksh dle maahta däärjegem syökedh. Datne reaktam ätnah nænnoestimmie åadtjodh mij soptseste jis datne däärjegem laeviehtamme jallh ij. Dov lea aaj reaktam dagkeres nænnoestimmie laejhtedh.

Daamhtah målsomeviekkiem hiejmesne gäävnese jñh biejjiedarjomh almetjidie gieh leah demenseskiemtjes. Jeatjah däärjege maahta dejtie almetjidie årroth gieh naakenem hiejmesne huksieh vuesiehtimmien soptses-timmiedæhkieh, ööhpehtimmieh jñh däärjegegaskese gietedallijnie.

Lihkesadtj – jñ skiemtjjesiebrich daamhtah ööhpehtimmieh faaledieh dej skiemtjelassi bijre mejtie dov lihkessadtje átna. Ööhpehtimmie aaj nuepie jeatja almetjigujmie gaavnedidh gñeh aaj lihkessadtjide huksieh.

Viehkiedalhketjñ jñ árromesijjesjñehtesjimmie

Jis datne funksjovneheaptoem átna maahtah viehkiedalhketjñ daarpesjidh dov fierhten beajjetje jieledeetsiehkesne jñ juktie jearsoesvoetem damtedh. Viehkiedalhketjñ jñ jeatjah dáarjegh maehtieh aaj biehkieh árrodh dov starnedimmesne jñ rehabiliteeringjste. Barkoeterapeuten tjñrrh maahtah vuesiehtimmien jårremetjahkesem, rollatovrem jñ guapaviehkiedirregem áadtjodh. Sáemies viehkiedalhketjñ áesehts mohte sáemies tjoerh maeksedh. Gáávnes h aaj dagkeres mejtie maahtah löönedh jallh leejjedh. Daamhtah dáaktere, barkoeterapeuth, dajvesájhtere, skiemtjevñtnesjimmiesájhtere jñ logopedh gñeh bieljelieh datne viehkiedalhketjem daarpesjñ.

Árromesijjesjñehtesjimmie maahta dov jilemem gáetesne aelhkebe darjodh guktie damth datne leah jearsoeslaakan desnie árröeminie jñ jielieminie. Sñejhme lea sealmah destie vaeltedh ihke aelhkebe gáetesne juhtedh rollatovrine jallh jårremetjahkesinie. Árromesijjesjñehtesjimmie maahta aaj stuerebe darjomh árrodh vuesiehtimmien lutnjijem tseegkedh jallh ohtjegáetiem jñ laavkometjñehtjelem sjñehtesjidh. Bieljelh dov tjñeltem jis sñjñth vielie daejredh.

Personlige assistente

Datne maahtah personlige assistentem áadtjodh jis datne laaken sjsjñjelen mij dáarjegen jñ sujhtemen sáemies funksjovneheaptoes almetjidie (LSS). Daamhtah dáarjegem personlige assistentese Försåkringekassan tjñrrh áadtjoeh sosijaaletjirkemebalkan mietie. Jis datne personlige assistentem át-neme eannan datne 65 jaepieh illeme maahta áadtjodh dejnie jåerhkedh abpe jielemen , mohte ih maehtieh vielie assistentetæjmoe áadtjodh männgan datne 65 jaepieh illeme. Ij maehtieh personlig assistentem syökedh dan männgan 65 jaepieh illeme.

Fealadimmiedñenesje sijjeste busse

Fealadimmiedñenesje disse gie ij maehtieh bussine jallh jeatja byjresketrafi-hine fealadidh dan funksjovneheaptoen gaavhtan. Díhte gie jårremetjah-kesem nuhtjie maahta sjñehtesjamme bijline fealadidh. Saehtemesñelth fealadimmiedñenesjem faalehte tjñeltem nuelesne. Tjuara dejtie fealadimmie maeksedh jñ daamhtah lea nænnoestamme man gellie aejkie reaktam átna fealadimmiedñenesjem nuhtjedh. Rñjhkefealadimmiedñenesje nuepie jis edtja guhkebe fealadidh Sveerjesne. Vielie bievnesh maahtah dov tjñelteste, regi-jovneste jallh laantedigkeste áadtjodh.

Buerie ålma jìh reerije

Jis datne skiemtjes jallh jeatjah vuekine ih vielie maehtieh dov privaateekonomijem gïetedidh jallh dov reaktide hoksese jìh sujhtemasse vaaksjodh dle maahtah buerie ålman åadtjodh mij datnem viehkehte. Buerie ålma (maahta aaj nyjsene årrodh) diëdtem åtna gïehtjedidh ahte dov ryöknehm maaksasovvedh jìh maahta viehkiehtidh däärjegegoerehtalleminie jìh jeatja tsiehkine.

Jalhts buerie ålman dutnjan laeviehtamme dov lea annje seamma reaktah jìjtse eajhnadovvedh goh aerebe.

Jis datne skiemtjes jallh jeatja vuekine ih maehtieh datnem jallh dov eekem voebnesjidh dle reerije maahta datnem viehkiehtidh. Reerije vielie reaktah åtnah enn dihte buerie ålma. Reerije jìjtse dov eeken bijre nænnoste jìh dov uvte tjåadtje gaajhki bijre mij lea haestemen sjisjnjen.

Buerie ålmah jìh reerijh edtjeh iktesth barkedh guktie bööremes dej åvteste giejtie berkieh. Jis dov lea buerie ålma jallh reerije dihte edtja iktesth dov mielen mietie gihtjedh vihkeles gyhtjelassine. Jis ij nuepie dam darjodh dle dihte buerie ålma jallh reerije maahta dov geellem/gåmmam jallh ektiejielijem gihtjedh.

Jis dov leah gyhtjelassh buerie ålman jallh reerijen bijre edtjeh dam åajvah reerijem dov tjieltesne gihtjedh. Tingsreakta dihte mij nænnoste jis almetje edtja buerie ålman jallh reerijem åadtjodh. Åajvah reerije vååksje ahte dah buerie ålmah jìh reerijh staerieslaakan berkieh dej diëdtigumie.

Sujhtemedienesjh mïsse ij leah daerpies daerpiesvoetegoerehtimmiem darjodh

Laaken tjirrh mij tjïelten såemies reaktaj bijre tjïelte luhpiem åtna såemies sujhtemedienesjh faalehtidh almetjidie giëh 67 jaepien båeries jallh båarasåbpoe (jallh jeatja aaltere maam tjïelte nænnoestamme) jalhts ij sjïere daerpiesvoetegoerehtimmiem lea dorjesovveme. Persovneles sujhteme ij maehtieh daan laaken nuelelen vadtasovvedh.

Tjïelte dihte mij nænnoste magkerh sujhtemedienesjh faalehtidh jìh man jìjnjh. Tjïelte aaj nænnoste man jìjnjem edtja dej åvteste maeksedh. Sujhtemedienesji bijre ij leah tjïelten diëdtem dejtie vihtesjidh juktie eah leah dah viehkiedienesjh. Ij maehtieh nænnoestimmide sujhtemedienesji bijre laejhtedh.

Sujhtemedienesje maahta mij gaskemsh dejnie-daejnieviehkiem årrodh. Dihte dienesje mij voeresidie viehkehte ovmessie aatigumie, vuesiehtmien gaavhtan laampatjoevkide jallh klaaselielnide molsedh. Dienesje maahta åsehts årrodh jallh tjuaara ånnetje maeksedh dan åvteste.

Hiejmenlihke dienesjh skaehtiereduksjovnine

Datne maahtah jÿjtse veeljedh hiejmenlihke dienesjidie skaehtiereduksjovnine nuhtjedh. Datne gie leah voerese jallh geerve almetje gie leah voeres almetjen lihkesadtje maahtah hiejmenlihke dienesjidie åstedh, raaktan privaate sielteste. Sielte skaehtiereduksjovnem dan dienesjen gaavhtan kriibpesje. Maahta vuesiehtimmien årrodh sjeakome, klaaside sohkesjidh, bisseme jÿh lopmebaeleme. Maahta aaj viehkiem hygienine årrodh jÿh viehkiem gåårvedidh jÿh noledidh.

Hiejmenlihke dienesjh eah leah sosijaaledienesjen dajven sjisnjelen. Skaehtievierhkie maahta jÿjnjem daan bijre biëvnedidh.

Giem gaskesadtedh?

Tjielte dov syökemem gïetede gosse hiejmedienesjen, voeresårromesijjien jïh jeatjah voereshoksen bijre. Bïeljelh datne sijth viehkiegïetedallijinie soptses-tidh! Dov dâaktere jallh dajvesâjhtere maectieh aaj datnem viehkiehtidh tjïel-tem gaskesadtedh.

Jis edtjh jeatja tjïeltesne eejehtalledh dellie dov gâetietjïelte edtja diëdtem utnedh dov sâjhtoe- jïh viehkiedïenesjidie. Eejehtallemetjïelte, mij goh-tjesâvva höölteldh-tjïelte diëdtem âtna dov gâetietjïeltem viehkiehtidh dov daerpiesvoetide goerehtalledh jïh dejtie daerpies viehkiedïenesjidie tjïirre-htidh

Jis sijth jeatja tjïeltese juhtedh edtjh dam tjïeltem bïeljelidh. Dïhte tjïelte edtja dov syökemem gïetedidh seammalaakan goh dan jeatjah ârroji syökemh. Jis datne jalle aalteren gaavhtan, jallh jis datne funksjovneheaptoes jallh skïemtjelassh âtnah jïh hokse- jallh sâjhtoeviehkiem daarpesjh maatah syökemem darjodh dennie tjïeltesne gâabph edtjh juhtedh. Dov syökemem viehkiem âadtjodh edtja dellie seammalaakan gïetedidh goh tjïelten ârroji syökemh.

Viehkiegïetedallije dov daerpiesvoetide goerehte

Viehkiegïetedallijh stillemem tjïelteste utnieh jïh nænnoestieh jis maatah viehkiem âadtjodh jïh man jïjnjh viehkieh maatah âadtjodh. Vieh-kiegïetedallijh gaajhkine tjïeltine gââvnesieh, muvhtene viehkiegoerehtâj-jah, hiejmedienesjeassisteente jallh maam akth jeajah gohtjesuvvieh. Dov syökemem viehkien bijre ij tjoerh tjaaleldh ârrodh. Maatah aaj vieh-kiegïetedallijasse soptsesidh magkeres viehkiem datne daarpesjh. Bïeljelh tjâanghkoem sijth. Dov geelle, gâmma jallh jeatja lihkesadtjh maectieh dâeriedih jis datne dam sijth. Maata hijven ârrodh naaken meatan vaeltedh gosse edtja jïjnjh orre bïevnesh âadtjodh. Jis dutnjan aehpies svienske gïelem guarkedh maatah toelhkem âadtjodh.

Tjâanghkosne dïhte viehkiegïetedallije edtja goerehtidh mannasinie datne viehkiem daarpesjh, maam maatah jïjtse darjodh jïh mejgujmie datne vieh-kie daarpesjh. Viehkiegïetedallije edtja datnem bïevnedh magkerh viehkieh tjïelte faalehte.

Muvhtene ij ajve akte vukie guktie maatah viehkiem âadtjodh. Vuesi-ehimmien hiejmedienesje jïh biejjiedarjomh maectieh alternatijve ârrodh sijjeste voereseårromesijjesne. Viehkiegïetedallije edtja dan guhkies gâerede dov vaajtelimmiej mietie barkedh.

Jijtse veeljedh hiejmedienesjen bijre

Såemies tjïeltine datne maahtah jïjtse dov voereshoksen bijre nænnoestidh. Dïhte sæjhta jiehtedh datne åadtjoeh jïjtse veeljedh gie edtja dejtie vieh-kieråajvarimmide darjodh mejtie datne leah laeviehtamme. Viehkiegïetedal-lijje datnem beavna mij alternatijvide gååvnesieh. Jis ih sïjthth jallh maehtieh jïjtse veeljedh dellie viehkiegïetedallije edtja viehkiem faaledh dan alter-natijven tjïrrh maam tjïelte pråvhka nuhtjedh almetjidie gïeh eah jïjtsh veeljh.

Voeresbïhkedimmie

Voeresbïhkedimmesne datne maahta voeresårromesijjeh jïh hiejmedienesjh abpe Sveerjeste mohtedidh. Dovne tjïelten nuelesne, privaate jallh frijjebar-koedåehkijste. Vuartesjh Voeresbïhkedimmie sæjrosne www.socialstyrelsen.se/aldreguiden

Gïehtjedimmiem edtja reaktaj mietie dorjesovvedh

Dov lea reaktam krïebpesjidh datnem jïh dov ieriem buerilaakan gïetede. Viehkiegïetedallije edtja eensilaakan jïh riekteslaakan barkedh jïh datnem krööhkedh. Dov lea reaktam dov våajnoen vedtedh dïsse maam vieh-kiegïetedallije våålese tjaaleme gïehtjedimmiem doekoe eannan nænnoes-timmien vaaltasåvva. Nænnoestimmie edtja iktesth vihtesjidh. Nænnoes-timmie maahta tjïjemieriem utnedh jallh dehtie biejjeste juhtedh mij lea nænnoestamme.

Nyöjhkemenænnoestimmie edtja tjaeledh årrodh jïh tjïelke tjaalasovveme. Viehkiegïetedallije edtja datnem bïevnedh guktie maahta nænnoestimmien dopmestovlese laejhtedh. Lohkh vielie b. 40.

Tjïelte viehkien bijre nænnoeste

Dov tjïelten viehkiegïetedallijem gaskesadth gåessie hiejmedienesjem jallh jeatja viehkiem tjïelteste daarpesjh.

Dov lea reaktam tjaaleldh nænnoestimmiem åadtjodh dov syökemistie.

Nyöjhkemenænnoestimmieh edtjeh iktesth tjaaleldh årrodh.

Jis ih leah madtjeles dejnie nænnoestimmie maahtah dopmestovlese laejhtedh.

Datne maahtah viehkiem gellie aejkie syökedh

Jis ih vïenhth tjïelte datnem nuekies jïjnjh viehkieh laeviehtamme maahta vielie jallh jeatjah viehkiem syökedh. Ij naan mierie gååvnesh man gellie ae-jkieh datne maahtah viehkiem syökedh. Maadthnjoelkedasse nænnoestimmie

jáhta dehtie biejjeste mij lea nænnoestamme jallh dan daatumasse mij lea nænnoestamme. Sjïere aejkine tjïelte maahta dov nænnoestimmiem vihth pryövedh jis dov daerpiesvoete viehkeste eevre jeatjadehteme.

Jïjtjevylyehkedarjomh lea dovne lissine jallh alternatijvine

Tjïelten sosijaaledïenesjen bielesne aaj Jïjtjevylyehke darjomh gellie tjïeltine. Gærhkoë, Rööpses kroesse, lihkesalmetje- jïh voeressiebrïeh maehthie ööhpehtimmieh, viertiehtæjjah, voelpevoetebiehkiem, mïnnemh jïh jeatja sosijaale darjomh faalehtidh. Jïjtjevylyehkeåårganisasjovnh muvhtene sosijaaledïenesjen ektine berkieh jïh maehthie lissine sosijaaledïenesjasse årrodh. Dah maehthie aaj alternatijvh årrodh disse gie ih sïjhth jallh reaktam utnieh viehkiem tjïelteste åadtjodh.

Skïemtjijevaarjelimmie jïh nuepie jiehtedh maam mielih

Voesteshealsoehoksesne dov lea reaktam veeljedh mij hoksefaalenasside sïjth. Healsoe- jïh skïemtjehokse diëdtem utnieh biëvnesem vedtedh mij leah dutnjan sjïehtesjamme. Datne edtjïh mij gaskemsh biëvnesh åadtjodh dov healsoetsiehkien bijre, mah vuekieh gååvnesieh dov giëhtjedæmman jïh hoksesne jïh bæhtjierdimmieh gååvnesieh. Hoksem jïh bæhtjierdimmiem edtjïeh dan guhkies gåerede ”dorjesovvedh skïemtjïjen raerien ektesne”. Datne maahta veeljedh bæhtjierdimmieh nyöjhkedh jallh orrijidh.

Jeatja gielide toelhkedh

Gosse sosijaaledienese edtja datnem individuelle biëvnedh dle barkijh edtjïeh dov kulturelle jïh giëleldh maadtoem krööhkedh. Destie båata barkijh edtjïeh toelhkem nuhtjedh, jis daerpies, gosse edtjïeh datnem biëvnedh.

Saaht jalhts ij naaken datnem gihtjïh dan bijre, datne maahta toelhkem kriëbpesjidh jis dam daarpesjh. Dellie edtjïh tjïeltem biëljelidh mij diëdtem åtna toelhkide. Saaht jis dov lea lihkesadtje gie maahta toelhkestidh, buerebe jis datne offisijelle toelhkem nuhtjïh maam tjïelte öörnie.

Maahta kulturelle joekehtimmieh jïh ovmesse vyörtegevoeth gååvnesidh almetji gaskemsh giëh joekehts laantijste jïh dan gaavhtan maahta buerie år-rodh toelhkem utnedh mij bæjngoelistie vuajna.

Væhtagiëletoelhke jïh aarkebiejjien toelhkeme

Laantedigkie diëdtem utnieh toelhkediënesjem aarkebiejjietoelhkemasse faalehtidh almetjidie giëh laantedigkesne årroeminie jallh desnie daamhtah hööllestieh jïh leah maanabealeste bieljehts (maanabaeliebieljehts), dovne tjelmehts jïh bieljehts, geervebieljehts jallh skaaroem utnieh mestie nåake-laakan guvlieh. Aarkebiejjien toelhkemediënesje mij mesnie gosse edtja skïemtjehoksesne minnedh

SECOND OPINION (mubpie giehtjedimmie)

Såemies aejkine dov lea reaktam Second Opinionem åadtjodh, mij sæjhta jiehtedh mubpie giehtjedimmieh maam specialijste dorjesåvva jïh leah dan giehtjedimmien bieleden maam dov dåaktere dorjeme.

Maahta årrodh

jis datne tjoerh geerve medisijneles veeljemh darjodh

jis dov lea sjïere skïemtjelasse jallh skïemtjelasse mij lea

jielemeaajhteme

jis dihte medisijneles bæhtjierdimmie maahta sjïere vaahrah dutnjan

årrodh

jis dov veeljeme joekoen vihkeles dov bætijen jïeliemasse

jis ij leah tjïelke magkeres bæhtjierdimmie bööremes dutnjan

Gïehtjh: Reakta Second opinion ij leah baeniehoksese.

Dov hoksem jïh bæhtjierdimmie journaalesne vihtesjamme

Skïemtjïejournaalen ulmie lea hokse edtja buerie jïh tjirke årrodh. Journaalesne edtja mahtedh mij mesnie gaavnedh magkerh biëvnesh datne åådtjeme jïh magkerh nænnoestimmieh gååvnesieh dov hoksen bijre. Jis maam akth journaalesne mejtie ih guarkah edtjh giem akth birredh dam dutnjan buerkiestidh. Jis tuhtjh mij akth fiejlïeh journaalesne jallh ij eevre reaktoe maahatah dam soptsestidh. Dam edtja journaalen sijse tjaalasovvedh. Datne maahta dejnie dåaktarinie jallh skïemtjesajhterinie soptsestidh giëh diëdtem åtneme dan bijre maam lea tjaalasovveme.

TJÅANGHKAN JOURNAALEVUEKIE

Tjåanghkan journaalevuekie lea healsoe- jïh skïemtjehokse edtja tjïelkebe guvviem dov hoksedaerpiesvoeteste åadtjodh juktie mahtedh dam bööremes hoksem dutnjan vedtedh. Juktie vaarjelidh datne buerie hoksem åadtjoeh gellie mah leah meatan dov hoksem stuvrehtieh mahtieh dov journaalem lohkedh. Dov hokse maahta gellie ovmesse bïehkine hokseste dijpedh jïh tjåanghkan journaalevuekine biëvnesh dov journaalen sisnie mahtieh ovmesse goevtesi gaskemsh juakasovvedh. Dellie ih daarpesjh dov hoksetsiehkiem viht soptsestidh fierhten aejkien orre hoksevedtijem gaavnedh. Biëvnesh dov healsoen jallh jeatja privaate tsïehkiej bijre eah åadtjoeh jeatjah hoksevedtiejidie vedtiesuvvieh jis ih datne dam jååhkesjamme. Jis datne dam jååhkesjh dellie ajve dihte barkije gie lea meatan datnem hoksedh giëh åadtjoeh dejtie biëvneshidie dov journaaleste daejredh.

Lihke hoksegaskese

Datne edtja maehdedh jearsoes damtedh dov healsoe- jñh skiemtjehokse lea ektiedamme jñh tjãanghkan. Daan gaavhtan dov lea reaktam dagkeres "lihke hoksegaskesem" åadtjodh gie maahta datnem ovmesse viekine viehkiehtidh. Dñhte lihke hoksegaskese maahta mij mesnie hoksen biehkide ektiedidh jñh gaskesealmetje årrodh jeatja biehkide healsoe- jñh skiemtjehokseste. Lihke hoksegaskese maahta aaj datnem viehkiehtidh gosse jeatjah åajvaladtjh gaskesadtedh vuesiehtimmien sosijaalediënesjem jallh Försäkringskassam. Dñhte lihke hoksegaskese maahta almetje healsoe- jñh skiemtjehoksebarkijstie årrodh, vuesiehtimmien skiemtjesåjhtere jallh psykolååke, jallh almetje administrasjovneles råalline. Lihke hoksegaskesem åadtjoeh gosse dah mah diëdtem doh hoksese tuhtjeh daerpies lea jallh gosse datne birrh dam åadtjodh.

Lihke hoksegaskesen aaj jarnges råallem åtna gosse skiemtjien skiemtjelasse jallh tsiehkie jielemeaajhtoe lea. Lihke hoksegaskese dellie dejtje gaskesh ektede mah bæhtjierdimmien bijre mij dorje guktie dñhte skiemtjije lea jielije.

Healsole- jñh skiemtjehokse hiejmesne

Datne maahta viehkiem åadtjodh såemies skiemtjehoksigujmie hiejmesne naaken aejkieh jallh guhkies tñjjesne, gohtje hiejmeskiemtjehokse. Laantedigkie jallh tjelte diëdtem dan åvteste utnieh. Barkijh hoksejarngesne jallh dov viehkiegietedallije maahta datnem bievnedh guktie lea dov tjeltesne. Dov dåaktere jallh skiemtjesåjhtere maehetieh vielie bievnedidh mah nuepide gååvnesieh hiejmeskiemtjehoksem dov daerpiesvoeteste öörnedh. Gellie tjelth daelie diëdtem utnieh hiejmeskiemtjehoksese ordineere åromesijjesne.

Tjelte iktesth diëdtem åtna hiejmeskiemtjehoksese sjere åromesijjesne.

Baeniehealsoegiehtjeminie jñh daerpies baeniehokse

Jis dov lea stoerre daerpiesvoetem hokse- jñh såjhtodarjoemistie dov lea reaktam baeniehealsoem giehtjedidh. Laantedigkie åesehts giehtjedimmiem faalehte maam baenedåaktere jallh tandhygieniste dorje. Sjere baeniehoksedåarjegen sisnie mij voeres almetjidie mej stoerre daerpiesvoete hokse jñh såjhtodarjoemistie aaj faalenasse daerpies baeniehoksese.

Seamma åasah goh healsole- jñh skiemtjehoksese. Jollemaaksoevaarjelimie gååvnese. Dov leah reaktam daerpies baeniehoksese jalhts ih leah baeniehealsoegiehtjedimmiem dorjeme.

Reakta medisijnem vuarjasjidh

Vihkeles dov medisijnh buerielaakan ektine juhtieh jñh ahte datne buerie domtoe dejtje. Medisijnevuarjasjimmie maahta buerebe dov healsoetsiehkien giehtjedidh jñh magkerh effekth åadtjoeh dejtje medisijnijste mejtie vaaltah. Maahta aaj vaahrive goerehtidh dej medisijnigujmie jñh maam

maahta destie sjïdtedh. Medisijnevuariasjimmie edtja unnemes akten aejkien fierhten jaepien darjodh jis datne 75 jaepien b eries jallh b aras bpoe (saaht jis ordineere  rromesijjesne jallh voeres rromesijjesne), jis datne vijhte jallh jeenjebe medisijnh  tnah jallh jis datne sovmh jallh daajrah datne d eriesmoerh  adtjoeh dejstie medisijnijste mejtie vaaltah.

Jis datne skaaran b ateme hoksesne

Jis datne skaaran b ateme hoksesne d hte hoksevedtije edtja datnem dallah b evnedh

- mij akth deahpadamme mestie hokseskaaroe sjïdteme
- maam hoksevedtije edtja darjodh juktie seammaligke deahpadimmieh ij edtjeh vihth heannadidh
- datne maahta dam laejhtedh Vaaksjoemasse Hoksesse j h S jhtose (IVO)
- datne maahta maaksoem kr ebpesjidh sk emtjief r kringeste
- sk emtjijemoenehtsh g avnesh mah edtjeh sk emtjijh d arjedidh j h viehkiehtidh.

Hoksevedtije edtja aaj bievnedh dah Leah IVO'se b jhkohtamme deahpadimmie heannadamme mestie datne skaaran b ateme jallh lih maehteme skaaran b ateme (lex Maria). Dellie datne edtjh nuepiem  adtjodh soptsestidh guktie datne d  jrehtamme dam maam deahpadamme.

IVO edtja vaaksjodh healsoe- j h sk emtjehokse lea deahpadimmieh nuekies g ehtjedamme j h Leah sjiehteles   rneme guktie daate ij edtjh vihth heannadidh.

Jis ih datne maehtieh jijtse dam b evnesem d astodh lihkesadtje edtja dam  adtjodh.

JIS SJHTH HEALSOE- J H SK EMTJEHOKSESE LAEJHTEDH

Sk emtjijevaarjelimmielaake faamose j htaji ts engelen 1.b 2011 j h ulmiem  tna hokse edtja vihties  rrodh. Jis datne damth mij akth n ake-laakan hoksesne maahta dam laejhtedh. Aaj lihkesadtjh maehtieh hoksem laejhtedh. Laejhtemh maehtieh viehkiehtidh buerebe hoksem gaajhkide faalehtidh.

Vaaksjome Hoksesse j h s jhtose (IVO) vaaksjome ajvah dovne healsoe- j h sk emtjehoksesse j h sosijaaled enesjasse. Jis sjht hoksem laejhtedh edtjh Vaaksjomem Hoksesse j h s jhtose (IVO) b eljelidh.

GIE MAAM DORJE HOKSESNE JĪH SĀJHTOSNE?

Dajvedāaktere/hĕjmedāaktere: Gĕhtjede, diagnosh vadta, bāchtjerde jĭh medisijnh olkese tjaala. Datnem spesialistedāakterasse seedtie jis daerpies. Dāakterh daamhtah hoksejarngeese jallh hĕjmedāakteredāastovasse gorreldamme. Skĕmtjesājhtere: dĕdtem ātna dan skĕmtjijelĭhke sājhtoe- jĭh bāchtjierdimmiebarkose.

Skĕmtjesājhterh dovne laantedigkien voesteshoksesne jĭh tĕjelti healsoe- jĭh skĕmtjehoksesne gāāvnesieh.

Viehkiĕskĕmtjijesājhtere: Sujhtemedarjomh jĭh sāmies hoksedarjomh dorje. Viehkiĕsājhterh ajve luhpiem utnieh medisijnh vedtedh jis skĕmtjesājhtere mij dĕdtem ātna dam laavenjassem delegeereme.

Viehkĕgĕtedallije: Daerpiesvoetem viehkeste goerehte jĭh nāennoste jis jĭh man jĭjnje hĕjmedĕnesjem jallh jeatja voereshoksem laeviehtidh. Viehkĕgĕtedallijh tĕjelten nuelesne berkĕh.

Goevtĕsĕāajvah/barkoeāajvah: Dĕdtem utnieh darjoemasse jĭh dan barkijidie vuesiehtimmien hĕjmedĕnesjedajve jallh voeresāromesijjie.

Barkoeterapeute: Viehkĕdahlketji bijre viehkehte jĭh raereste jĭh maahta saavremeprogrammh darjodh.

Barkoeterapeuth daamhtah meatan gosse āromesijjiem sjĕhtesjidh.

Dietiste: Viehkiĕm beapmoen bijre vadta, vuesiehtimmien almetjidie gĕh skĕmtjelassen gaavhtan tĕjĕrieh aelkedh jeatjahlaakan byōpmedidh.

Logopede: Gĕhtjede jĭh viehkehte dāeriesmoerigujmie mah lea gĕlejĭh hāalomen bijre jĭh barka aaj byōpmedimmie- jĭh njihpieldimmiedāeriesmoerigujmie jĭh raereste guktie sjĕhtesjidh.

Fysioterapeute: Barka rehabiliteeringinie. Raereste jĭh viehkehte saavremeprogrammine. Maahta viehkĕhtidh viehkĕdahlketjh pryōvedh.

Man jijnjh maaksa?

Siejhmelakaan datne skiemtjehokseste, medisijnijste jih voereshokseste maaksa. Man jijnjh tjoerh maeksedh jearohke gusnie laantesne datne arroe-minie. Man gaavhtan datne maaksah maahta aaj jeatjahlaakan arrodh. Tjielte jih laantedigkie aasaj bijre nænnoestieh. Njoelkedassh laaken sisnie gaavnese mah vaarjelih ij feerh jolle aasah sjidtieh.

Laantedigkieh gaahpode healsoe- jih skiemtjehokse

Laantedigkiej gaahpode healsoe- jih skiemtjehokse lea hokse jih sujhteme skiemtjehoksedåastoehthimmesne jih hoksejargese, laantedigkieneevtjeme hiejmehokse jih aaj hokse jeatja hoksedåastoehthimmine mejtie lea eevtjeme jallh maakseme laantedigkeste. Laantedigkie iktesth diedtem åtna dåakteredorjemidie. Aktene jaepesne ij gie guhte tjoerh jeenjebe maeksedh enn sjiere maksovemierese (jollemaaksoevaarjelimmie). Dov hoksejargem gaskesadth jis sjihth vielie bievnesh maaksovemierien bijre åadtjodh.

Disse gie leah daerpies baeniehoksem laeviehtamme aasah baeniedåakteren jih baeniehygienisten luvnie aaj biehkje jollemaaksoevaarjelimmeste. Baeniehealsoegiehtjedimmieh iktesth åsehts. Gosse lea skiemtjegåatan sijse tjaaleme (dahpeme healsoe- jih skiemtjehokse) laantedigkie åådtje aktem jollemes aasam dygneste vaeltedh. Daate åasa ij leah biehkje laantedigkien jollemaaksoevaarjelimmeste.

Daalhkesj

Aaj daalhkesidie mierie gaavnese man jijnjh tjuaara jaepiem maeksedh. Jis ij sjihth dan stoerre åasa akten aejkien maeksedh nuepiem gaåvese åasam juekedh jienebe maaksoeviedie. Juekedsmaaksovesysteeme vadta jijtje-maaksovem maahtah juakasovvedh abpe jaepiem jih unnebe biehkine maeksedh fiehre aske. Gihtjh dov apotekem!

Tjielten hokse jih sãjhtoe

Tjielte åådtje åasah kriebpesjidh mij mesnie hiejmedienesjen jih biejjiedarjomi åvteste jih aaj tjielten healsoe- jih skiemtjehoksen åvteste. Gellie tjielth diedtem utnieh hiejmeskiemtjehokseste. Sosijaaledienesjelaakesne nænnoestimmie mah stuvrehtieh guktie tjielte edtja privaate almetjen maaksovem ryöknedh. Maaksovenjoelkedassh seamma saakt jis darjome leah tjielten jallh aajnesielten nuelesne.

A Baalhkaryökname

Åasahnjoelkedassh sosijaalediënesjelaakesne stuvrehtieh mij mesnie mij baalhkode tjielte edtja vihtesjidh gosse maaksoven bijre nænnoste. Dïhte lea baalhka diënesjistie (jeenjemesj pensjovnh), baalhka sieltijste jïh baalhka kapitaaleste (v.g räntah, aktiemaakseme). Kapitaale ij åadtjoeh åasam tsevtsehdh. Åromelissiebaalhka aaj baalhkode ryöknesåvva. Juktie maehdedh nænnoestidh man jïjnjh datne edtjh maeksedh tjielte tjuara dov maeksemenuepiem ryöknedh.

B Vaenemesbaalhka

Vaenemesbaalhka edtja dov siëjhme åasa jieliedisnie buektedh (vuartesjh biëvnesh b. 37) jïh dïhte tjrke åasa åromesijjeste. Vaenemesbaalhka sæjhta jiehtedh mierie gååvnese mij dïhte unnemes biehkïe dov baalhkeste maam edtjh utnedh eannan åasah åadtjoeh vaaltasovvedh. Ovmessie unnemes biehkïeh gååvnesh jearohke jis datne oktegimsie åroeminie jallh giejnië åroeminie. Destie unnemes biehkïe tjielte edtja dov maaksovenuepiem ryöknedh. Gaskesadth dov tjielten åasagïetedallijem juktie dov vaeniebaalhkam ryöknedh.

C Jollemaaksoevaarjelimmie

Sosijaalediënesjelaakesne tjåådtje mij dïhte jollemes åasa maam tjielte åådtje kriëbpsesjidh. Maadthåasahlåhkoe fierhten jaepien jeatjadahta jïh jollemaaksoevaarjelimmie stuvrehte. Ih gåessie daarpesjh jeenjebe maeksedh een åasam maam lea dutnjan ryöknesovveme. Jeenjemesj maaksa dam åasam mij lea jollemaaksoevaarjelimmie.

Gïehtjh: Jollemaaksoevaarjelimmie daltese jïh vaenemesbaalhka fierhten jaepien jeatjahtuvvieh.

Siëjhme åasah jieliedisnie

Siëjhme åasah jieliedisnie mejtie edtja maehdedh vaenemesbaalhkode maeksedh:

- beapmoeh, gaajhkide maalestahkide
- vaarjoeh jïh gaamegh
- eejehtsdarjomh
- hygiene
- nåhtadimmiedeaverh
- saernieplaerie, telefovne, TV-åasa
- Mööbelh ïh tjåenieh
- gåetietjirkeme
- hïejme-elfaamoe
- vuelkemh
- daalhkesj, baeniehokse, gaahpode healsoe- jïh skïemtjehoske.

Jis ih beetnegh utnieh årromesijjeåasese jîh sîejhme åaside jieliedisnie maakta ekonomijen vierhtiem/baalhkadâarjegem syökedh.

Maam maaksa sjïere årromesijjesne?

Seamma njoelkedassh guktie maaksovem ryöknedh saakt jis ordineere jallh sjïere årromesijjesne årroeminie. Jis sjïere årromesijjesne årroeh dellie daamhtah datne leejjemeåasam maaksah. Leejjemeårromesijjielaaken njoelkedassh dam stuvrehtieh jîh datne edtjh geehtedh buerie leejjemelatjkoem åadtjoeh.

Jis datne tjehtjelisnie årroeminie gusnie gellie åeremesijje dellie datne åasam maaksa årromesajjan. Mierie laaken mietie gååvnese man stoerre åasam tjielte åadtje kriebpesjidh dagkeres årromesijjeste. Juktie bëvnesem åadtjodh dan jollemes åasan bijre edtjh dov tjielten åasagïetedallijem gaskesadtedh. Gosse datne sjïere årromesijjesne årroeminie dellie leejjeme-maaksovem årromesijjien åvteste, åasam hokse- jîh sâjhtoste, jîh åasa beapmoen åvteste maaksah.

Gïehtjh: Ij edtjh dov geelle, gâmma jallh ektiejelije nåake ekonomijske tsiehkien sîjse bâctedh dan gaavhtan datne tjoerh voeres årromesajjan juhtedh.

Vielie bëvnesh

Jis vielie bëvnesh sîjth guktie dov åasah ryöknesovvedh dle edtjh dov åasagïetedallijem bëljelidh.

Jis ih leah madtjeles

Nænnoestimmieh sosijaaledienesjedarjomi bijre maahtah laejhtedh

Jis datne syökeme åadtjodh voeres årromesæjjan juhtedh mohte dam lea nyöjhkeme maahta dam dopmestovlesne pryövedh. Nimhtie maahta aaj dorjesovvedh jis datnem vaenebe hieimedienesjem laeviehtamme enn maam datne syökeme jallh jis datne leah nyöjhkeme dam åadtjodh. Gaajhkh nænnoestimmieh mah datnem nyöjhkoeh viehkiem åadtjodh maahtah laejhtedh. Dovne ellies nyjhkeme jih dagkeres mah lea biehkine nyöjhkeme. Aaj nænnoestimmieh åasaj bijre maahtah laejhtedh.

Ij gåeredh nænnoestimmieh skiemtjehoksen bijre laejhtedh

Ij seammalaakan reakta laejhtedh healsoe- jih skiemtjehoksen luvnie gååvnese. Dåakterh, skiemtjesåjhterh jih jienebh nænnostieh jis maahta sjiere sujhtemem åadtjodh jallh ij. Datne maahtah bieljelidh ih leah madtjeles dejnie jih laejhtedh, mohte ij naan dopmestovle gååvnese mij pryövoe jis dov lea reaktam sjiere bæhtjierdimmiem jallh skiemtjehoksem åadtjodh.

Datne maahta nænnoestimmiem laejhtedh

- ih leah naaken viehkiem laeviehtamme
- jis leah vaenebe viehkiem laeviehtamme enn maam datne syökeme
- jis ih dam viehkiem laeviehtamme maam datne syökeme (v.g jis datne leah hieimedienesjem laeviehtamme jalhts årromesijjiem syökeme)
- jis tjielte unnede jallh bäästede vaalta dam viehkiem maam lea aerebe laeviehtamme
- jis ih leah madtjeles åasan stvaradahkine.

Naemhtie laejhtedh

Gosse nyjhkemenænnoestimmiem åådtjeme – mij edtja tjaaleldh årrodh – dov leah golme våhkoeh gåessie maahtah laejhtedh. Laejhteme edtja tjielten sosijaaledienesjasse seedtedh. Sosijaaledienesje pryövoe jis fåantoeh gååvneseieh juktie nænnoestimmiem jeatjadehtedh. Jis ij nænnoestimmiem jeatjadahta guktie datne birreme, dov laejhteme edtja reeremereaktese seedtesovvedh.

Jis ih leah reeremereaktan nænnoestimmine madtjeles nuepie gååvnese dam jaarhkedh kammarreaktесе jìh, minngemosth, Jollemes reeremedop-mestovlese. Juktie ierien bijre naakene dejnie reaktaj sisnie nænnoestidh datne tjuara pryövemeluhpiem åådtjeme. Dagkeres luhpiem åådtje vuesiehtimmien jis dov ierie vihkeles jìh maahta stuvrehtidh guktie seammaligke ieriej bijre bætijen biejjine nænnoestidh.

Tjìelte aaj reaktam åtna laejhtedh jis meala reeremereaktan jallh kammarreaktan nænnoestimmie båajhtode lea.

Reakta maaksose

Jis datne jallh dov eeke skaarose bætieh gosse hiejmedienesjem dorje dov gåætesne jallh voeresårromesijjesne gusnie datne leah årroeminie dellie maahta reaktam utnedh maaksoem dan åvteste åadtjodh tjìelteste jallh sèlteste maam dienesjem faalehte.

Jis skaarose båtatah skiemtjehoksesne, mij gaskemsh bætjierdimmesne, maahta maaksoem kriebesjìdh. Jis lea skaarose båtame skiemtje- jallh bae-niehoksesne maam laantedigkie eevtjie edtjì dam Ömsesidiga Försækringsbolagem (LÖF) bieljelidh. Seamma jis skaarose båtame privaate skiemtjehoksevedtijen luvnie mij latjkoen laantedigkine åtna åadtjodh healsoe- jìh skiemtjehoksem eevtjedh. Desnie maahta daamhtah viehkiem jìh raeriem dala-h åadtjodh. Jis sÿjhth baenedåakterem laejhtedh mij leah lihtsege Privaa-tebaenedåakterinie, maahtah Privaa-te-dåakterebæjhkoeh-timmien bieljelidh.

Jis datne skaarose båtame tjìelten jallh privaaten skiemtjehoksesne edtjì hoksevedtijen försäkringsbolagem bieljelidh. Skiemtjijeförsäkringsesiebrieh maetieh datnem viehkiehtidh staeries gaavnedh.

Jis datne skaarose båtame daalhkesijstie maahtah Daalhkeshförsäkringem bieljelidh.

Jis datne nåakelaakan dåastoehtamme jallh jis ih viehkiem åadtjoeh

Hiejmedienesje maahta seente bætiedh. Viehkiedalhketjearnge maahta miste sårhtes jaarremetjahkesem seedtedh. Gellie aejkieh dihte mij båajhtode sjìdteme ij lij nimhtie ussjedamme jìh gellie dåeriesmoerh maahtah vihth buerebe darjodh jis barkijigujmie soptsestidh. Jis viht jìh viht båajhtode sjædta, jis dutnjan nåakelaakan dåemedede jallh jis ih tröøjìh barkijigujmie tjoerh barkiji åvtehkem gaskesadtedh. Jis sÿjhth vielie laejhtemigujmie juhtedh maahtah dam gaskesadtedh gie diëdtem åtna, vuesiehtimmien darjomen åejvie. Edtja voenges rutinh gååvnesidh mij vuesiehtieh giëse laejhtedh. Hævvi maahtah aaj byjreske politihkeridie gaskesadtedh mah jollemes diëdtem hoksese jìh såhtose.

Dov reakta laejhtedh jñh voereshoksen diēdte vaaksjodh

- Nyōjhkemenænnoestimmie hiejemēdiesjen, voeresårromesijien jñh jeatjah viehkien bñjre maahta laejhtedh
- Nænnoestimmie h åasaj bñjre mah hoksen jñh sājhtoen åvteste maahta laejhtedh.
- Ij maēhtieh healsoe- jñh skiemtjehoksem laejhtedh.
- Skiemtjijemoēhtsh maēhtieh viehkiem jñh raeriem vedtedh jis gyhtjelassh åtnah hoksen bñjre.
- Pensioneere- jñh lihkesadtjhsiebrieh maēhtieh raerieh jñh dāarjegh jñh sñejhme bievnesh vedtedh.
- Gaajhkh barkijh voereshoksesne diēdtem utnieh darjomen diēdtealmetjasse bæjhkoēhtidh jis mij nåakelaakan jallh vaahra nåakelaakan tsiehkide privaate almetjasse gie voereshoksem åadtje (Lex Sarah).

Tjēiltine mah veeljeme frijjesveeljemesystemen utnedh maahta hoksevedtjem molsedh jis ih madtjeles leah. Viehkiegētetallije maahta datnem bievnedh guktie dam darjodh.

Jis ih leah madtjeles dejnie hoksejarnGINE maam leah veeljeme datne reaktam åtnah laaken mietie jeatja hoksejarnGEM veeljedh.

Justitieålmese laejhtedh

Maahtah Justitieålmese (JO) laejhtedh jis damth åajvaladtje jallh barkije nåakelaakan dutnjan dāemiedamme mearan dov ieriem gētetdamme. JO:n stilleme lea vaaksjodh åajvaladtjh jñh barkijh staaten jñh tjēelten åajvaladtji luvnie laaken mietie berkieh.

Diskrimineringeålmese bæjhkoēhtidh

Datne maahtah Diskrimineringeålmese (DO) bæjhkoēhtidh jis datne dāarjehth gēm akth datnem nåakelaaken dāastoēhtamme tjoelen-, etniske gorredihkie-, religijovnen-, jallh jeatja jaahkoevåajnoen-, aalteren-, funksjovneheaptoen-, jallh seksuelle bielien gaavhtan j.v.

Daesnie maahtah raeriem jñh dāarjegem åadtjodh

Skiemtjijemoēhtsh gaajhkene tjēiltine gāāvnesieh, mohte dah leah ovmesie vuekine öörneme. Bievnesh guktie skiemtjijemoēhtsh leah öörnesovveme maahtah tjēileste jñh laantedigkeste åadtjodh. Skiemtjijemoēhtsh edtjeh aajne skiemtjijh dāarjedidh jñh viehkiehtidh jñh aaj raeriestidh guktie maahta laejhtemigujmie juhtedh. Dah edtjeh aaj kvaliteeteēvtiedimmine jñh jolle skiemtjijevaarjelimmine healsoe- jñh skiemtjehoksesne barkedh.

Såemies tjïeltine aaj voeresesaadhålma jïh lïhkesadtjekonsuleente mej leah seammaligke barkoelaavenjassh. Dej tellefovnenummerem edtjïeh tjïelten luvnie gååvnesidh.

Aaj funksjovneheaptoeåårgaisasjovnh jïh pensioneere- jïh lïhkesadtjhsiebrieh maehtïeh dåarjedidh jïh raerïestidh. Dej luvnie daamhtah almetjh mah buerie maahtoem utnieh voeres reaktaj bëjre hokse- jïh såjhtosne.

Baakoelæstoe

Viehkie Hiejmedienesje, sjïere årromesijje jïh jeatja viehkieh mejtie tjïelte faalehte mij gaskemsh voeres almetjidie. Sosijaaledienesjelaake reaktam viehkiem åadtjodh stuvrehte. Tjïelte viehkiem laevehte dan mænngan individuelle pryövemem dorjeme (daerpiesvoetegoerehtimmie).

Biejjiedarjomh Tjåenghkies nomme darjoemidie mah bejjiej doekoe dorjesuvvieh, såemies aaj hïeljesne. Maahta årrodh reahabiliteringe, ektievoete jïh ektesne årrodh.

Vaenemesbaalhka Vaenemesbaalhka lea dejtie beetnegh mah aajne almetje reaktam åtna utnedh jis åasa edtja vaaltasovvedh Vaenemesbaalhka leah unnemes låhkoe mij laaken mietie nænnoestamme, naan aejkie aaj individuelle unnemes låhkohne lissiehtamme jïh dïhte tjïrkes årromesijjeåasam.

Hïejmeskiemtjehokse Healsoe- jïh skiemtjehokse maam gåetesne dorjesåvva. Dovne laantedigkie jïh tjïelte dam öörnïeh. Naaken sijjesne sjïere hïejmeskiemtjehokse maam skiemtjehokseklïnihke tjïrrehte.

Hïejmedienesje Dårjege tjïelten nuelesne mij edtja voeres almetjidie viehkiehtidh sijjen hïejmesne mij mesnie aajne almetji sājhtojne, sjeakome, beapmojne, sosijaale ektievoetesne jïh medisijnejuekeme.

Jollemaaksoevaarjelimmie Dïhte jollemes åasa maam tjïelte åådtje hokse- jïh sājhtose krïebpesjidh laaken mietie. Jollemes åasam hïejmedienesjen jïh ordineere jïh sjïere årromesijjen, bejjiedarjomen, jïh tjïelten healsoe- jïh skiemtjehoksen åvteste naemhtie ryöknesåvva: 0,48x maadhåasalåhkoe/12. Jollemes åasa hokse- jïh sājhtoe h jïh årromesijjen åvteste gusnie gellie åeremesijjïeh naemhtie ryöknesåvva: 0,50x maadhåasalåhkoe/12.

Skiemtjïejournaale Dam maam leah våålese tjaaleme skiemtjïjen healsoetsïehkien bïjre, daalhkesi bïjre j.v. Dåaktere jïh jeatjah legitimeereme barkijh dïedtem utnïeh journaalem tjaeledh. Journaale lea sekretessen nuelesne vaarjelamme.

Voesteshoske Mij gaskemsh hoksejarngh jïh såemies tjïeltine aaj hïejmeskiemtjehokse. Voesteshokse edtja årroejidie dej maadhdaerpiesvoetem healsoe- jïh skiemtjehokseste geehtedh.

Sekretesse jïh sjeavodhvoetedïedte Sæjhta jiehtedh ij leah luhpie bëevnesh jïh tjaatsegh jeatja almetjasse vedtedh jis ij dïhte aajne almetje dam jååkesjamme. Sekretesse jïh sjeavodhvoetedïedte dovne healsoe- jïh skiemtjehoksesne jïh voereshoksesne (sosijaaledienesje) saahnt gie dam dorjemem dorjesåvva.

Senioreårromesijjie Årromesijjeh mah leah voeres almetjidie sjiehtesjamme. Ij leah sjïere årromesijjeh juktie ij leah viehkine pryövoe sosijaaledïenesjen luvnie (vuartesjh sjïere årromesijjie).

Dahpeme hokse Healsoe- jïh skïemtjehokse gosse lea skïemtjegåetien sïjse tjaaleme.

Sjïere årromesijjie Nimhtie sosijaalelaake gohtje dejtie årromesijjide mejtie lea voeres almetjidie sjiehtesjamme jïh viehkine laeviehtamme sosijaalelaaken mietie. Maahta aaj jeatjah nommh utnedh jearohke magkerh sjiehtesjimmieh: dâehkieårromesijjie, servischëejme, skïemtjijehëejme, voeresårromesijjie jallh hokse- jïh sâjhtoeårromesijjie.

Molsemehokse Dïhte voerese muvhtene hïejmesne jïh muvhtene åenekstïjjeårromesijjesne. Ulmie maahta årrodh rehabiliteeringe jallh/jïh molseme lihkesadtjide.

Gaahpode hokse Healsoe- jïh skïemtjehokse maam åådtje jalhts ij leah skïemtjegåetien sïjse tjaaleme vuesiehtimmien maam hïejmedåaktare jallh dajvesâjhtere hoksejarngesne maahta darjodh jallh skïemtjesâjhtere voeresårromesijjesne jallh dâastoehthimmesne skïemtjehoksesne.

Naaken vihkeles laakh

Sosijaalediensesjelaake (SoL) Tjielti voereshoksem jih jeatja sosijaalediensesjem stuvrehte. Aajne almetjen reaktam viehkiem aadtjodh aaj stuvrehte.

Healsole- jih skiemtjehokselaake (HSL) Healsole- jih skiemtjehoksem stuvrehte jih tjielti diedtem buerkeste mij healsole- jih skiemtjehoksese.

Laake guktie personbievnesh giehtelidh sosijaalediensesjisnie (SoL- PuL) Stuvrehte guktie personbievnesh giehtelidh

Laake arromesjietesjimmiedaarjegen bijre Mij gaskemsh stuvrehte misse maahta arromesjietesjimmiedaarjegem nuhtjedh jih guktie syokemie die daan bijre gietedidh

Laake fealadimmiedienesjen bijre Tjielte jallh laantedigkie/dajve diedtem utnieh almetjh gie leah funksjovneheaptoes jih eah maetiech siejhme komunikajovnine fealadidh maetiech fealadimmiedienesjem aadtjodh

Laake skahtiereduksjovnen bijre mij gaetienlihke barkose Njoelkedassh jih vaaromh stuvrehte skahtiereduksjovnen bijre jih giech maetiech dam aadtjodh

Laake nasjonelle unnebelahkoiej jih unnebelahkoegieli bijre Mij gaskemsh naennoestimmide stuvrehte mij nasjonelle unnebelahkoiej-, nasjonelle unnebelahkoegieli-, jih reeremedajvi bijre jih aaj reaktam voereshoksem unnebelahkoegieline saevmien, meankieli jih saemien aadtjodh.

Laake rijhkefealadimmiedienesjen bijre. Maaksoem stuvrehte mij fealadimmieaaside almetjidie gie leah funksjovneheaptoe jih daerpiesvoetem utnieh sjiere vuekine fealadidh gosse edtjeh jijtsh tjielten jallh leenen alkalisnie fealadidh.

Laake saemies tjielten befogeheter bijre Dam stuvrehte ahte tjielte aadtje hoksedienesjh almetjidie faalehtidh mah 67 jaepien baeries jallh baarasabpoe, jallhs daerpiesvoetegoerehtimmie ij leah dorjesovveme.

Laake daarjegen jih hoksen bijre sjiere funksjovneheaptoes almetjidie (LSS) Sjiere daarjegem jih hoksem stuvrehte mah saemies daehkide funksjovneheaptoes almetjidie. Eeremes dejtie giech funksjovneheaptoes eannan 65 jaepien baeries.

Laake frijjesveeljemesystemen bijre (LOV). Nuepiem tjïeltide jïh laantedigkide vadata baajedh datnem jïjtse veeljedh gïeh edtjïeh dov voereshoksem jallh voesteshoksem darjodh.

Reeremelaake Stuvrehte guktie laanten åajvaladtjïh edtjïeh ieride gïetedidh mij aajne almetji bijre.

Tjïeltelaake Mij mesnie stuvrehte maam tjïelth jïh laantedigkie åadtjoeh jallh eah åadtjoeh darjodh.

Skïemtjijelaake Laaken ulmie lea skïemtjiji sijjiem tjïelke jïh nænnoes darjodh healsoe- jïh skïemtjehoksesne. Skïemtjijedaatalaake Stuvrehte guktie edtja personbïevnesh jïh journaaletjaatsegh healsoe- jïh skïemtjehoksesne gïetedidh

Skïemtjijedaatalaake stuvrehte mah reaktah jïh diëdth skïemtjijïh jïh skïemtjehokse utnieh skïemtjijejournaali bijre. Dovne privaate jïh åajvah skïemtjehoksesne.

Skïemtjijevaarjelimmielaake Laaken ulmie lea jolle skïemtjijevaarjelimmiem nænnoestidh healsoe- jïh skïemtjehoksesne jïh dan sisvegisnie aaj njoelkedassh sjevodhvoetediedten bijre privaate healsoe- jïh skïemtjehoksesne.

Person-bïevneselaake (PUL) Stuvrehte guktie åajvaladtjïh jïh sielth åadtjoeh personbïevnesh gïetedidh. Ulmie lea aajne almetji integriteetem vaarjelidh jïh geehtedh dej bïevnesh Leah staeries gïetedamme.

Gaajhkh laaketeeksth mahta Kluweren åestijeviehkeste telefovne 08 598 191 Laaketeeksth mahta aaj åesehts våålese veedtjedh internedtesne. Sæjrosne www.regeringen.se jallh www.notisum.se.

Telefovne & lienghkh

FASS Allmænhet (biëvnesh daalhkesi bijre) www.fass.se

Daalhkesebïhkedimmie, telefovne 0771-46 70 10
Skïemtjehokseraeriestimmie, telefovne 1177, www.1177.se "

Myndigheten för delaktighet www.mfd.se, telefovne **08 600 84 00**
Sosijaaleståvroë, telefovne 075-247 30 00, www.socialstyrelsen.se

Voeresbïhkedimmie, www.socialstyrelsen.se/aldreguiden

Vaaksjome hokseë jïh såjhtose (IVO), telefovne 010-788 50 00,
www.ivo.se

Leeneståvroë Stuehkesne jïh Saemiedigkie (unnebelåhkoepolitihken
Sveerjesne vihtesje) telefovne 08-785 40 00, [www.lansstyrelsen.se/stock-
holm/](http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/)